

Прилог бр. 2.**НАУЧНО-НАСТАВНОМ ВИЈЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
СЕНАТУ УНИВЕРЗИТЕТА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ**

Предмет: Извјештај комисије о пријављеним кандидатима за избор у академско звање редовног професора или ванредног професора, ужа научна област Специфични језици (Дијахронија српског језика)

Одлуком Научно-наставног вијећа Филозофског факултета, Универзитета у Источном Сарајеву, број: 2790/22 од 6. 12. 2022, именовани смо у Комисију за разматрање конкурсног материјала и писање извјештаја по конкурсу, објављеном у дневном листу “Глас Српске“ од 30. 11. 2022. године, за избор у академско звање **редовног или ванредног професора**, ужа научна област Специфични језици (Дијахронија српског језика)

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Састав комисије ¹ са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назив научне области, научног поља и уже научне/умјетничке области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:
1. Јелица Стојановић, председник Научна област: Хуманистичке науке Научно поље: Језици и књижевност Ужа научна/умјетничка област: Историја српског језика и Старословенски језик Датум избора у звање: 27. 9. 2012. Универзитет: Универзитет Црне Горе факултет/академија: Филолошки факултет Никшић
2. Александар Милановић, члан Научна област: Хуманистичке науке Научно поље: Језици и књижевност Ужа научна/умјетничка област: Историја српског језика Датум избора у звање: 17. 4. 2019. Универзитет: Универзитет у Београду факултет/академија: Филолошки факултет
3. Миланка Бабић, члан Научна област: Хуманистичке науке Научно поље: Језици и књижевност Ужа научна/умјетничка област: Специфични језици (Савремени српски језик и лингвистика) Датум избора у звање: 26. 5. 2016. Универзитет: Универзитет у Источном Сарајеву факултет/академија: Филозофски факултет Пале

¹ Комисија се састоји од најмање три наставника из научног или умјетничког поља, од којих је најмање један из уже научне или умјетничке области за коју се бира кандидат. Најмање један члан комисије не може бити у радном односу на Универзитету у Источном Сарајеву, односно мора бити у радном односу на другој високошколској установи. Чланови комисије морају бити у истом или вишем звању од звања у које се кандидат бира и не могу бити у сродству са кандидатом.

На претходно наведени конкурс пријавило се **један (1)** кандидат:

1². Биљана (Слободан) Самарцић

На основу прегледа конкурсне документације, а поштујући Закон о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број: 67/20), Правилник о условима за избор у научно-наставна, умјетничко-наставна, наставна и сарадничка звања („Службени гласник Републике Српске“, број: 2/22), Статут Универзитета у Источном Сарајеву и Правилник о поступку и условима избора академског особља Универзитета у Источном Сарајеву, Комисија за писање извјештаја о пријављеним кандидатима за изборе у звања, Научно-наставном вијећу Филозофског факултета и Сенату Универзитета у Источном Сарајеву подноси сљедећи извјештај на даље одлучивање:

ИЗВЈЕШТАЈ

КОМИСИЈЕ О ПРИЈАВЉЕНИМ КАНДИДАТИМА ЗА ИЗБОР У ЗВАЊЕ

I ПОДАЦИ О КОНКУРСУ
Одлука о расписивању конкурса, орган и датум доношења одлуке
Сенат Универзитета број 01-С-363-XLIV/22 од 23. 11. 2022. године
Дневни лист, датум објаве конкурса
<i>Глас Српске</i> , 30. 11. 2022.
Број кандидата који се бира
Један (1)
Звање и назив уже научне/умјетничке области, за коју је конкурс расписан
Специфични језици – Дијакхронија српског језика
Број пријављених кандидата
Један (1)
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТИМА
ПРВИ КАНДИДАТ
1. ОСНОВНИ БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ
Име (име једног родитеља) и презиме
Биљана (Слободан) Самарцић
Датум и мјесто рођења
11. 12. 1979, Зеница
Установе у којима је кандидат био запослен
Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву
Звања/радна мјеста

² Навести све пријављене кандидате (име, име једног родитеља, презиме).

Асистент (16. 07. 2003), виши асистент (23. 01. 2007), доцент (27. 06. 2012), ванредни професор (18.05. 2017) – Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву.
Научна област
Специфични језици, Дијахронија српског језика
Чланство у научним и стручним организацијама или удружењима
Друштво наставника српског језика и књижевности Републике Српске
2. СТРУЧНА БИОГРАФИЈА, ДИПЛОМЕ И ЗВАЊА
Основне студије/студије првог циклуса
Назив институције, година уписа и завршетка
Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, Одсјек за српски језик и српску књижевност, 1998/99. – 10. 4. 2003.
Назив студијског програма, излазног модула
Српски језик и српска књижевност
Просјечна оцјена током студија ³ , стечено академско звање
Професор српског језика и српске књижевности
Постдипломске студије/студије другог циклуса
Назив институције, година уписа и завршетка
Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Источно Сарајево, 2003/2004. - 14. 10. 2006.
Назив студијског програма, излазног модула
Методолошки аспекти изучавања језика и књижевности, смјер – Лингвистика.
Просјечна оцјена током студија, стечено академско звање
магистар лингвистичких наука
Наслов магистарског/мастер рада
<i>Графијска, ортографска и фонетско-морфолошка анализа новела Твртка I Котроманића</i>
Ужа научна/умјетничка област
Историја српског језика
Докторат/студије трећег циклуса
Назив институције, година уписа и завршетка (датум одбране дисертације)
Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 26. 1. 2012.
Наслов докторске дисертације
Језик књига Горажданске штампарије
Ужа научна област, стечено академско звање
Специфични језици (Дијахронија српског језика), доктор филолошких наука
Претходни избори у звања (институција, звање и период)⁴
1. Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, асистент за предмете Историја српског језика и Старословенски језик, 16. 07. 2003.
2. Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, виши асистент за научну област Историја српског језика, 23. 01. 2007.
3. Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, доцент за ужу научну област Специфични језици – Дијахронија српског језика на Филозофском факултету

³ Просјечна оцјена током основних студија и студија првог и другог циклуса наводи се за кандидате који се бирају у звање асистента и вишег асистента.

⁴ Навести све претходне изборе у звања.

Пале Универзитета у Источном Сарајеву, 27. 06. 2012.

4. Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, ванредни професор за ужу научну област Специфични језици – Дијакхронија српског језика на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву, 18.05. 2017.

3. НАУЧНА/УМЈЕТНИЧКА ДЈЕЛАТНОСТ КАНДИДАТА

Радови прије првог и/или посљедњег избора/реизбора

2012.

1) (2012) „Фонетске особености Горажданског и Цетињског псалтира (конфронтативна анализа)”, У: Зборник радова са Међународног научног скупа одржаног у Херцег Новом, *Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе и српски језик данас*, Никшић: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Одјелење за српски језик и књижевност, 271–281.

2) (2012) „Ортографске одлике књига Горажданске штампарије (обиљежавање спојева: ја, је, ју, јо, ља, ња, ље, ње, љу)”, У: *Филолог*, часопис за језик, књижевност и културу, V/2012, Бања Лука: Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, 159–169.

3) (2012) „Судбина и гласовна вриједност полугласника у књигама Горажданске штампарије”, У: *Радови Филозофског факултета*, бр. 14, књига 1, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 183–198.

4) (2012) „Хиландарски медицински кодекс – ортографија и језик (Надежда Д. Јовић, Језик Хиландарског медицинског кодекса, Филозофски факултет, Ниш, 2011)”, У: *Радови Филозофског факултета*, бр. 14, књига 1, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 717–719. (приказ)

2013.

5) (2013) „Ортографске одлике књига Горажданске штампарије (обиљежавање полугласничког знака, вокала у, о и јери, удвојених слова, вокалног р и вокалног л, секвенце шт, гласовне вриједности ћ и ђ и питање употребе слова Z)”, У: *Радови Филозофског факултета*, бр.15, књига 1, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 113–122.

6) (2013) „Над преписима повеље босанског краља Стефана Дабише из 1392. године (графичко-фонолошке особености)”, У: Посебна издања: научни скупови, *Наука и традиција*, филолошке науке, Зборник радова са научног скупа, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 255–264.

7) (2013) (у коауторству са Далиборком Шкипина) „Културно-језичке прилике и просвјетна политика Аустро-Угарске у Босни и Херцеговини”, У: Зборник радова са Девог симпозијума са међународним учешћем „Васпитач у 21. веку“, Алексинац: Висока школа за васпитаче струковних студија, 645–652.

8) (2013) „Архаизми и историзми код Кочића и Ћопића”, У: *Значај српског језика и књижевности у очувању идентитета Републике Српске II, Књижевни класици Републике Српске: Кочић и Ћопић*, Пале: Филозофски факултет, 67–90.

9) (2013) „Правописне тенденције споменичке грађе из средњовјековне Босне”, У: Тематски зборник радова, *Наука и свет*, Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 2332–47.

2014.

10) (2014) „Ћирилица као босанчица и тзв. хрватска ћирилица”, У: Зборник радова са научног скупа, *Наука и глобализација*, филолошке науке, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 339–345.

11) (2014)) (у коауторству са Далиборком Шкипина) „Улога и значај штампарства и цркве у просвјетном и школском раду Срба“, У: Зборник радова са Десетог симпозијума са међународним учешћем „Васпитач у 21. веку“, 14, *Наше стварање*, Алексинац: Висока школа за васпитаче струковних студија, 612–617.

12) (2014) „Улога дијахроно обиљежених јединица у слици Херцеговине Ђорђа Сладоја”, У: *Значај српског језика и књижевности у очувању идентитета Републике Српске III*, *Слика Босне и Херцеговине у дјелима савремених писаца Републике Српске*, Пале: Филозофски факултет, 123–141.

13) (2014) „Промјена именица мушког рода у књигама Горажданске штампарије”, У: *Радови Филозофског факултета*, филолошке науке, број 16, књига 1/1, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 455–468.

2015.

14) (2015) „Однос српског народа и његовог језика до предстандардних идиома”, У: Зборник радова са научног скупа, *Наука и слобода*, филолошке науке, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 323–328.

15) (2015) „Књиге Горажданске штампарије – српске инкунабуле у Босни и Херцеговини”, У: *Радови Филозофског факултета*, филолошке науке, број 17, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 519–527.

16) (2015) „Српски народни језик од Повеље Кулина бана до Душановог законика”, У: *Значај српског језика и књижевности у очувању идентитета Републике Српске IV*, *Будућност српског језика и књижевности у Републици Српској и процеси (дез)интеграција*, Пале: Филозофски факултет, 205–217.

2016.

17) (2016)) (у коауторству са Далиборком Шкипина) „Значај Буквара Инока Саве у настави и учењу”, У: *Настава и учење (уџбеник у функцији наставе и учења)*, Ужице: Универзитет у Крагујевцу, Учитељски факултет у Ужицу, 175–182.

18) (2016) „Неке фонетске особености писама краљице Јелене Дубровачкој општини (14. вијек)“, У: *Слово*, часопис за српски језик, књижевност и културу, година XIII, број 50, Никшић: НВО Актив професора српског језика и књижевности, 63–71.

Монографија:

1. (2015) *Стазама српског рукописног насљеђа Босне и Херцеговине*, Пале: *Просвјета*.

Радови послје избора/реизбора⁵**2017.**

1) (2017) „Обриси диглосије у дипломатичкој и црквеној грађи средњовјековне Босне и Хума“, *Српски језик*, XXII, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, 249–265.

У раду се прате елементи народног и српскословенског језика на материјалу дипломатичке и црквене грађе средњовјековне Босне и Хума. Сагледавање морфонолошких особености, које су инкорпорирани на лексички ниво, показало је колико је диглосија као историјски факат развоја српског језика условила његово лексичко богаћење и његову морфонолошку посебност. Истраживање средњовјековне споменичке грађе у Босни и Хуму започело је прије више вијекова, али су на неки начин коначни резултати прилично скромни. Средњовјековна рукописна грађа БиХ од 12. до 15. вијека значајан је показатељ степена развоја српског народног језика у односу на редакцијску писменост. Дипломатичка грађа исписана је народним српским језиком, док у црквеној сфери преовладава књижевни – српскословенски.

2018.

2) (2018) „Данашњи лик генитива у свјетлу морфонолошких процеса Радоја Симића“, у: *Научни доприноси Радоја Симића*, Зборник радова са научног округлог стола, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, 121–126.

У раду се расправља о формирању наставка *-a* у генитиву множине и представља се научни допринос професора Радоја Симића у расвјетљавању ове проблематике. То је једно од најсложенијих проблема у српском језику, које у науци до данас није у потпуности разријешено. Професор Симић је полемички представио све досадашње теорије и виђења овог једног од најкомплекснијих питања у историји српског језика и дао ново виђење у вези са формирањем овог наставка, а то је да је наставак *-a* у Гмн. резултат различитих морфонолошких процеса.

3) (2018) „Српски језик као кохезиони фактор у сусрету цивилизација (на примјеру романа `На Дрини ћуприја`)\", у: *Значај српског језика за очување српског културног идентитета*, I: Иво Андрић и српски језик, научни скуп, књига 1, Андрићград: Андрићев институт, 51–73.

У раду аутор на примјеру романа „На Дрини ћуприја“ прати однос Андрића према језичкој прошлости. Српски језик обogaћују три језичка слоја: слој српског народног језика (домаће ријечи), слој позајмљеница (стране ријечи: турцизми, романизми, грцизми, германизми, русизми, англицизми и слично) и црквенословенски слој – које аутор анализира у наведеном дјелу. Пратећи роман од саме идеје градње моста, Андрић богати рјечнички фонд својих јунака и показује тачно како се лексик развијао у историјском раздобљу, односно како та временска раслојеност језика прати историјска и друштвена збивања. То се посебно види кроз пасивни слој општег лексика,

⁵ Навести кратак приказ радова и књига (научних књига, монографија или универзитетских уџбеника) релевантних за избор кандидата у академско звање.

којем је аутор посветио велику пажњу. Другим ријечима, поменути роман изузетна је ризница архаизама и историзама, који из данашње перспективе чине слој застарјеле лексике; као и уопште дијахроно обиљежене лексике. Хришћанска лексика одређује духовни и културолошки амбијент. Управо овом лексиком Андрић у своје књижевно стварање уноси елементе православне духовности, као најбитније компоненте националног идентитета. На тај начин Андрић говори о духовности која није само номинална, већ дјелује и постоји као неодвојиви дио националног бића, те језик својих јунака богати и црквенословенским слојем.

4) (2018) „Вук и ћирилица као лингвистичке теме Милоша Ковачевића“, у: *Српски језик: статус, систем, употреба*, Зборник радова у част проф. Милошу Ковачевићу, Крагујевац: ФИЛУМ, 105–115.

У раду се представљају двије теме којима се бавио професор Ковачевић у свом научном истраживању – Вук и ћирилица. Оно што Биљана Самарцић посебно истиче јесте да професор Ковачевић не даје само историјат сваког разматраног питања, већ увијек актуелним питањима даје и сама рјешења. При томе се Ковачевић увијек залаже за строгу примјену научних аргумената у вези са било којим језичким питањем. Српски језик спада у ону препознатљиву и не тако бројну групу свјетских језика којим се користи већи број народа и/или држава. Међутим, како истиче Ковачевић, „Нико у свијету не спори етнолингвистичку једност а употребну вишеструкост тих језика: они етнолингвистички припадају једноме, а употребно већем броју народа“.

5) (2018) „О русизмима данас у српском књижевном језику“, у: *Актуалне проблеме аграрне науке производства и образовања*, Материјали IV међународној научно-практичкој конференцији, Воронеж: Министерство селског хозяйства РФ, Федералное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования „Воронежский государственный аграрный университет имени императора Петра I“, 325–331.

У раду се показује колико су се поједини русизми укоријенили у српском лексичком фонду, те се више и не осјећају као стране ријечи, већ као домаће. Са друге стране, русизми као стране ријечи – туђице, препознају се, углавном, преко совјетизама и ријечи интернационалног карактера. Аутор је спровео и самостално истраживање методом анкетања. На адаптацију русизама утицали су различити фактори: средина гдје се одвијао језички контакт, вријеме, те историјски моменат.

2019.

6) (2019) „Мјесто славенизама у језику књижевности“, у: *Значај српског језика за очување српског културног идентитета*, II: *Српска књижевност као основа српског језика*, научни скуп, књига 2, Андрићград: Андрићев институт, 77–95.

У раду аутор посматра улогу и функцију славенизама у различитим књижевним жанровима. Они су не само функционално везани за одређени пјеснички исказ, већ улазе и у шири састав рјечничког блага нашег језика. Под терминим „славенизми“ подразумијевају се ријечи словенског поријекла, које припадају руском књижевном језику, српкословенском, рускословенском, славеносрпском и наравно црквенословенском; али не припадају српском народном језику. Иако славенизми данас не улазе у активни корпус српског језика, ауторка јасно показује да праћењем и

проучавањем славенизама, ексцерпираних из различитих књижевних форми, многи језички изрази који су настали еволуцијом према српскословенском, рускословенском / црквенословенском, и на тај начин обогатили језик књижевности и у предвуковско и садашње вријеме, „живе“ и данас и богате српски језички корпус и дио су језика књижевности. Ауторка се базирала на фонетски аспект славенизама разврставши их на: а) славенизме заједничке српској и руској редакцији старословенског језика, б) српскословенизме, в) рускословенизме и г) славеносрбизме.

7) (2019) „Свети Сава и Херцеговина“, *Значај српског језика и књижевности за очување идентитета Републике Српске*, V: *Српски језик и књижевност*, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 69–91.

Иако су Словени имали писменост прије Светог Саве, ипак се српскословенска писменост и у најужем и у најширем смислу везује за рад најмлађег сина жупана Стефана Немање, Растка – Светог Саве, тј. књижевни језик Срба је од краја 12. вијека доживио свој препород, а књижевни рад Срба свој замајац. Хумска земља је Светом Сави била у срцу. То је било његово отачаство којем се изнова враћао. Хумска област је посебно значајна и по сачуваним најстаријим средњовјековним ћириличним споменицима, које ауторка историјски и језички прати. Свети Сава је основна карика духовног и националног идентитета српског народа, тј. он је за српски народ у цјелини, а тако и у Херцеговини, одавно постао симбол човјека који се од земаљског просвјетитеља узвисио до небеског светитеља и од историјске личности постао национална водила српског народа.

8) (2019) „Ћирилица као `босанчица` и/или `хрватска ћирилица`“, у: *Српски језик и српско писмо данас*, научни скупови, књига XV, Одјељење књижевности и умјетности, књига 24, Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске, 223–236.

У раду се показује да се ћирилица, која се вијековима идентификовала са Србима и од памтивијека, небројено пута доказано, сматрана и етикетирана код не-Срба као неко негативно српско обиљежје, у новије вријеме у форми тзв. босанске и хрватске ћирилице приказује, истина ванлингвистичким факторима, као несрпско писмо са циљем присвајања српске културне баштине. Ауторка се искључиво води научним чињеницама и на историјског грађи показује да је ћирилица била најраширеније писмо на овим просторима. Појмови *српски*, *српско слово*, *српско писмо*, *српски језик* поистовјетљиви су на овим просторима код католика, Муслимана и православца.

9) (2019) „Срето Танасић против језичких манипулација“, *Наш језик*, L/2, Београд: Институт за српски језик САНУ, 39–47.

У раду се даје поглед на ставове и идеје академика Срета Танасковића против језичких манипулација појединих лингвиста који покушавају српски језик приказати као варијанту босанског, а српско ћирилично културно наслеђе присвојити. Брига о националном језику и писму представља основу националне политике професора Танасковића, јер је у српском језику похрањена цјелокупна српска историја, подаци о његовој духовној и материјалној култури.

10) (2019) „Статус српског именослова у дипломатичкој грађи средњовјековне Босне и Хума“, *Српски језик XXIV*, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, 549–564.

У раду су ексцерпирана лична имена из средњовјековних повеља и писама са подручја Босне и Хума из 14. и 15. вијека. Лична имена у грађи наводе се у оквирима стереотипних формула. Углавном се та имена јављају у функцији свједока (гаранти правне радње). Различитог су поријекла: словенска и хришћанска. Хришћанска имена примљена су преко грчког језика, ријетко из латинског. Пратећи развој личних имена од досељавања на Балкан до 14. вијека када је Босна била на врхунцу моћи, увиђа се да су антропонимијске обрасце код Срба у Босни и Хуму диктирале словенска традиција, ширење хришћанства које је обогатило антропонимијски фонд календарским именима, ономастичке законитости (процеси претварања хипокористика у нова имена и слично), те утицају народних вјеровања и митологије.

11) (2019) „Ратна окупација српског језика и ћирилице у српским земљама“, *Српско језичко и књижевно наслеђе на простору данашње Црне Горе. Српски језик и књижевност данас*, Зборник радова са Другог међународног научног скупа, Подгорица – Нови Сад – Бања Лука: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Одјелјење за српски језик и књижевност, Матица српска – Друштво чланова Матице српске у Републици Српској, 427–440.

Ауторка у раду представља положај и статус српског језика и ћирилице на подручју Црне Горе и Босне и Херцеговине за вријема аустроугарске окупације и данас – после распада СФРЈ. Ратна окупација српског језика и српског писма је и „мирнодопска“ појава, јер се атрибут „ратна“ односи и на тзв. мирна времена по ове процесе. У том смислу ауторка показује сукобе два критеријума: лингвистичког – који не дозвољава упливе квазилингвистике и политичког – који покушава замаглити језичку стварност.

12) (2019) „Функције и значења генитива у српскословенској писмености XVI вијека“, *Актуалне проблеме аграрне науке производства и образовања*, Материјали V међународној научно-практичкој конференцији, Воронеж: Министерство селског домаћинства РФ, Федерално државно буџетно образовно установа вишег образовања „Воронежски државни аграрни универзитет имену императора Петра I“, 355–361.

У раду се показује функције и значења генитива, као централног падежа у реченици, на корпусу *Служабника* (1519), *Псалтира са последовањем* (1521) и *Молитвеника* (1523), тј. књига Горажданске штампарије – друге српске штампарије и друге код Јужних Словена уопште. Ауторка се посебно бавила посесивним генитивом, генитивом са и без приједлога и словенским генитивом.

2020.

13) (2020) „Херцеговина на стећцима“, у: *Значај српског језика и књижевности за очување идентитета Републике Српске*, VI: *Насеља у дјелима српских писаца*, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 145–170.

На корусу натписа на стећцима старе Херцеговине, тј. некадашњег Хума, ауторка прати топониме. На стећцима су углавном забиљежени ојконими – астионими и комоними, тј. имена градских и сеоских насеља. Ексцерпирана грађа није показала сам хороним *Херцеговина*, али јесте ојкониме: астиониме *Сокол*, *Кључ*, комоним *Требесина*, те хороним *Дабар*. Интересовање у раду је ограничено на надгробне споменике старе

Херцеговине, јер је најстарије српско наслеђе везано за овај географски простор. Због своје универзалне вриједности, бројне некрополе с подручја Херцеговине, и то посебно источне Херцеговине, уврштене су на УНЕСКО-ву Листу културне баштине.

14) (2020) „Гораждански Служабник под лингвостилистичком лупом“, у: *Српска Горажданска штампарија у свјетлости науке и културе*, зборник радова са научног скупа, Пале: Филозофски факултет; Фоча: Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“, 149–160.

У раду се сагледава лингвостилистичка вриједност *Мољенија Бура Љубавића часним презвитерима* (поговор *Служабника*). Гораждански поговор саткан је од више књижевних микрожанрова у којима писац поговора у тражењу емоционалне изражајности и стремљењу ка експресији тражи ријечи, нагомилава их епитетима, метафорама, синонимима и домашајима „плетеније словес“ богати свој израз стилским особеностима. „Провлачећи“ *Мољеније* кроз лингвостилистичку лупу, ауторка је наишла на један просторо који није до сада проучаван. У том смислу, ауторка је посебну пажњу посветила „филтрирању“ *Мољенија* кроз обресе стилских фигура, те уочила богатство и овог изражаја, који, такође, богати поетски садржај поговора.

15) (2020) „Глаголске основе у српском граматичком систему (под лупом професора Милана Стакића)“, *Српски језик XXV*, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, студије српске и словенске, серија I, година XXV, 23–32.

У раду се посматрају и критички представљају најважнији резултати и доприноси професора Милана Стакића – репрезентативно научно име палеославистике. Биљана Самарцић анализира питање глаголских основа у српском граматичком систему кроз призму радова професора Стакића.

16) (2020) „Значај Савинског буквара у настави почетног читања и писања и српској култури“ (у коауторству са Далиборком Шкипина), Међународни научни скуп *Наука и настава у васпитно-образовном контексту*, Ужице: Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу, 299–310.

У раду се сагледава педагошко-филолошки значај Савинског буквара штампаног у Русији 1692. године на рускословенском језику. По своме постанку млађи је око 100 година од *Првог српског буквара* (Буквар Инока Дечанца). Ауторке прецизно објашњава методу учења слова на начин да сваком слову одговара одређена слика. Ово показује педагошки приступ обради усвајања нових знања (почетног читања и писања) – да се путем слика животиња, биљака и предмета олакша учење слова. У свом предавању Карион Истомин, аутор *Буквара*, предложио је потпуно друкчије наставне методе – нове. Да би примјер био занимљив и забаван, Карион га је илустровао. У складу са тим увео је и једну иновацију – пјесме – у којима су коришћене ријечи са једним или другим почетним словом. Савински буквар има непроцјенљиву важност за српску писменост и културу.

17) (2020) „Узрочне и условне реченице у старосрпској писмености XVI вијека“, *Актуалне проблеме аграрне науке производства и образовања*, Материјали VI међународној научно-практичкој конференцији, Воронеж: Министарство селског домаћинства РФ, Федерално државно буџетно образовно установа вишег образовања „Воронежски државни аграрни универзитет имену

императора Петра I“, 303–306.

У раду се описују два типа зависних реченица (узрочне и условне) на корпусу књига Горажданске штампарије (16. вијек), тј. првих српских штампаних књига средњовјековне Босне и Хума. Историјска синтакса је млада грана лингвистичке науке, те и српски споменици средњовјековног периода нису на том пољу довољно истражени. У погледу анализираних категорија, књиге Горажданске штампарије задржале су добро старословенско стање.

2021.

18) (2021) „Бог и хљеб наш насушни“, у: *Значај српског језика за очување српског културног идентитета*, II: *Хљеб у српском језику, књижевности и култури*, научни скуп, књига 3, Андрићград – Вишеград: Андрићев институт, 13–30.

У раду је ексцерпирана лексема *хљеб* на корпусу *Јеванђеља по Јовану* из *Маријиног четворојеванђеља* и показана су основна и секундарна значења ове именице. Будући да је на овом корпусу представила однос *хљеб – насушни – Бог*, кренувши од молитве *Оче наш*, ауторка је дала један нови угао посматрања старославистике кроз обресе савремене теолингвистике. „Хљеб насушни“ је и евхаристијски хљеб, односно Тијело Христово, али и „убичајени хљеб“ – храна која је неопходна за живот.

2022.

19) (2022) „Мјесто молитвеника у српској језичкој историји“, у: *Значај српског језика за очување српског културног идентитета*, IV: *Молитва између језика, књижевности и културе*, научни скуп, књига 7, Андрићград: Андрићев институт, 35–51.

Молитвеници су једне од најранијих штампаних књига у српској језичкој историји и у том смислу представљају врло важан сегмент науке о књизи. Биљана Самарџић у раду сагледава идентитетски и културолошки значај молитвеника штампаних у првим српским штампаријама – кренувши од МОЛИТВЕНИКА ЦРНОЈЕВИЋКОГ, преко ГОРАЖДАНСКОГ, МОЛИТВЕНИКА БОЖИДАРА ВУКОВИЋА, МИЛЕШЕВСКОГ МОЛИТВЕНИКА, те МОЛИТВЕНИКА ЗАГУРЕВИЋЕВОГ; који су драгоцјен извор за проучавање књижевног језика Срба тога периода. Ове штампане књиге имале су велики утицај на литургијски живот Срба, али су и свједочанства да је српски народ пратио културне токове и у најтежем историјском периоду. Књиге су штампане на српскословенском језику, ћириличним писмом.

2023.

20) (2023) „Ћириличне горажданске књиге као свјетионици српске културе, историје и духовности“, научни скуп *Насљеђе и идентитет(и)*, Бања Лука: Филолошки факултет, скуп је одржан 2021. године – издата потврда да је рад добио позитивне рецензије и да ће бити штампан.

У раду се указује на значај горажданских књига за српску писменост, културу, историју и духовност, тј. на улогу Горажданске штампарије у очувању српског идентитета у Босни и Херцеговини. Радила је у тешким историјским тренуцима за српски народ, од 1519. до 1523. године. То је период падања српских земаља под

Османлије. Горажданске књиге штампане су ћириличним писмом, на српскословенском језику – српској редакцији старословенског језика. Оне су показатељ да су прије више од 500 година Срби на овим просторима штампали књиге на своме идентитеском писму. Издања првих штампаних српскословенских књига представљају печат једног историјског момента, тј. свједоке трајања ћириличне писмености. Данас се не може ни претпоставити шта би било са српским црквама и српским народом без књига. Са Горажданском штампаријом (и претходном Цетињском) Срби су ушли у Гутенбергову галаксију.

21) (2023) „МЛЋКОПИТАТЕЉНИЦА“, *Значај српског језика за очување српског културног идентитета, Мајка у српском језику, књижевности и култури*, Андрићград: Андрићев институт; скуп је одржан 2022. године – издата потврда да је рад добио позитивне рецензије и да ће бити штампан.

У раду се показује један сегмент теолингвистичких истраживања, а то су тетотоконими. За Пресвету Дјевојку Марију употребљавају се различити називи: *МАЈКА БОЖИЈА, БОГОРОДИЦА, НЕВЈЕСТА ХРИСТОВА, БОГОМАЈКА, БОГОНЕВЈЕСТА, ПУТЕВОДИТЕЉКА, ДОЈИТЕЉКА, МАТИ ЖИВОТА, ЦВИЈЕТ НЕУВЕЛИ, НЕВЈЕСТА НЕНЕВЈЕСТИНА, ВЛАДИЧИЦА, РОДИТЕЉКА* и слично, што се у теолингвистици означава термином *теотоконими*. Нико на свијету нема толико назива као Пресвета Богородица, чија тумачења је ауторка представила у складу са теолошком литературом. Пресвета Дјевојка Марија назива се и *МЛИЈЕКОПИТАТЕЉНИЦОМ* (γαλακτοτροφός) = *она која храни дијете млијеком*. Овај теотоконим појављује се у црквенословенском језику и представља синоним за термин *Дојашчаја* (doA{aA) – *означава хранитељку која својим грудима храни дијете*.

22) (2023) „Почеци и развој српског писаног језика у Босни и Херцеговини од Кулина бана до Вукових дана“, Пленарно предавање, *Трећа Интеркатедарска србистичка конференција: О границама српског језика*, Београд: Завод за унапређивање образовања и васпитања; конференција је одржана 2022. године – издата потврда да је рад добио позитивне рецензије и да ће бити штампан .

У раду ауторка показује историјску карту српског језика и ћирилице на територији Босне и Херцеговине – некадашњег Хума, на корпусу средњовјековне писане грађе у домаћим и страним изворима, све до данашњих дана. Ћирилица је писмо које су одувijek користили поред православлавног становништва и католици и Муслимани у Босни и Херцеговину и то како у својој међусобној кореспонденцији, тако и у кореспонденцији са турским, аустријским и другим заповједницима. Именовали су је сви без изузетка као *српско писмо, српска слова*. Све оно што се даље дешавало у вези са језиком и писмом у Босни и Херцеговини за вријеме аустроугарске владавине и даље одраз је прије свега политичких, али и националних односа у јужнословенским земљама.

23) (2023) „Сарајево и Стака Скендерова“, научни скуп: *Улога и значај Српског Сарајева у стварању Републике Српске*, Пале: Универзитет у Источном Сарајеву; скуп је одржан 2022. године – Конгресни одбор потврдио је да је рад прихваћен и да ће бити штампан.

У раду је приказана слика живота сарајевских Срба у 19. вијеку кроз лик и дјело Хаџи Стаке Скендерове – прве учене Сарајке, прве учитељице, оснивача прве српске

женске школе у Сарајеву, летописца, социјалног и јавног радника – која је оснажила развој српске културе у Босни и Херцеговини и живота сарајевских Срба на крају 20. вијека, тј. ратних година на овим просторима, виђена очима књижевних стваралаца Републике Српске. У готово неписменој Босни, Стака Скендерова успјела је покренути у Сарајеву прву свјетовну женску школу. Сама је читала и говорила руски, турски и грчки језик. Њен *Љетопис Босне*, који обухвата вријеме од 1825. до 1856. године, представља први литерарни рукопис настао из пера једне жене у Босни. Хаџи Стака Скендерова свједок је страдања српског народа у Сарајеву и свога брата Јована – ученог, младог, богатог српског младића. Српским језиком и ћириличним писмом описивала је мрачну судбину Босне.

Нажалост, значај њене културне мисије и филолошког проучавања њене писане заоставштине, као и њеног мјеста у културној историји Срба Сарајева и Босне и Херцеговине, није довољно освјетљен.

Прикази:

2018.

1) (2018) „Старославенистичка истраживања (Старославенске студије /Радмило Маројевић. Бања Лука: Паневропски универзитет Апеирон Бања Лука 2015. Библиотека *Paleoslavica serbica*)“, *Српски језик*, број XXIII, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, 813–815.

2019.

2) (2019) „Ковачевићева одбрана српског језика и писма Андрићевим стазама (Милош Ковачевић, *Борба за ћирилицу и српски језик*, Библиотека ЗНАМЕН СРБИСТИКЕ, Књига 1, Андрићград: Андрићев институт, 2018, 257 стр.)“, *Српски језик*, број XXIV, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, 845–848.

2022.

3) (2022) „Бодљикавим ходом по српским глаголским облицима данас (Милан Стакић, *Српски глаголски облици данас*, Београд: Јасен, 463. стр.)“, *Српски језик*, бр. XXVII, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, 703–707.

МОНОГРАФИЈЕ

1. Самарцић 2019: Б. Самарцић, *Староставне горажданске књиге (ортографија и језик књига Горажданске штампарије*, Београд: Филип Вишњић, СПКД *Просвјета*, Бања Лука: Секретаријат за вјере Републике Српске.

Ријеч је о књизи која представља резултат вишегодишњег рада на обради језика књига Горажданске штампарије и која је, као најтраженија књига на штанду Републике Српске у оквиру 64. Међународног београдског сајма књига, награђена *Повељом успјеха издавачу*.

Књига прати све етапе језичке анализе, тј. ортографски, фонетски, морфолошки и синтаксички ниво. Такође, дат је један врло значај и исцрпан културно-историјски оквир ради бољег разумијевања и самог времена кад су штампане књиге Горажданске штампарије. Књига је структурисана у седам поглавља, и то: 1. Проналазак

штампарства, прве српске штампарије и њихов значај; 2. Горажданска штампарија и књиге Горажданске штампарије; 3. Ортографска анализа; 4. Фонетске и фонолошке одлике; 5. Морфолошке одлике; 6. Из синтаксе и 7. Закључак.

У првом дијелу књиге Биљана Самарцић прати културно-историјске прилике у вријеме настанка првих штампарија, пад српских држава под Османлије, положај Срба у Отоманском царству, језик средњовјековне српске писмености у БиХ, те инкунабуле и њихов значај. „Црна умјетност“, како су неки називали штампарство, имала је велики значај и то не само историјски, већ и књижевни и покретачки за подизање и јачање духовног живота. Књига је попримила општенационалне димензије и ширила је своју мисао знатно даље него што је човјек прије појаве штампарства могао и замислити. Та „црна умјетност“ у БиХ појавила се у храму светога великомученика Христова Георгија у Горажду, у Доњој Сопотници, и управо ту је и заснована друга штампарија на јужнословенском тлу. Срби су успјели у 16. вијеку, можда из данашње перспективе и несхватљиво, извршити један културно-историјски узлет. Стављањем у функцију, Горажданска штампарија заузела је значајно мјесто на лествици европске културе, а Срби су ушли у Гутенбергову галаксију. Иако скромна по броју наслова и тиражу, будући да није била штампарија комерцијалног карактера, ова штампарија оставила је дубоки печат у развоју српске духовности и књижевног језика кроз штампане *Служабника* (1519), *Псалтира* (1521) и *Молитвеника* (1523).

У другом дијелу књиге Биљана Самарцић анализира услове и вријеме рада Горажданске штампарије, издања ове штампарије понаособ, те графику горажданских књига и филигранолошки опис.

Горажданска штампарија радила је у вријеме које је једно од најнеповољнијих у историји за Србе. То је период падања српских земаља под Османлије. Покретач рада ове штампарије јесте Божидар Горажданин Љубавић, трговац. На штампању књига радила су два његова сина – Теодор и Ђурађ. Прва књига из ове штампарије је *Служабник*, штампан у Венецији 1519. године; док су *Псалтир* из 1521. и *Молитвеник* из 1523. штампане у Горажду. Не зна се тачан тираж ни једне књиге из ове штампарије, али је вјероватно да се *Молитвеник* штампао у мањем броју.

Од трећег дијела ауторка се базира на језичку анализу. У том смислу Биљана Самарцић креће од ортографског анализирања књига Горажданске штампарије. Разматрања ортографије књига Горажданске штампарије представљају значајна и сложена питања из више разлога. Испитивање ортографских одлика горажданских књига показало је одређена преплитања правописних школа, тј. рашке и ресавске правописне школе.

Четврти дио књиге посвећен је фонетским и фонолошким одликама. Горажданске књиге показале су досљедност када је у питању фонетски систем српскословенског језика. Штампари су поштовали традицију и држали су се ње. Основна два питања којима се бавила Биљана Самарцић су: судбина и гласовна вриједност *полугласничког знака и јата*.

Пети дио књиге је најопсежнији. У њему се Биљана Самарцић бави морфолошким анализом горажданских књига и показује да језик ових књига одликује изузетно висок степен нормираности и то у правцу задржавања архаичног стања, тј. канонског (старословенског) облика – с једне стране, а са друге – у правцу прихватања појединих иновација из народног језика.

Одређеним синтаксичким темама и то – синтаксом падежа и огледима из старосрпске зависне реченице – бавила се Биљана Самарцић у шестом дијелу књиге. У падежном систему пажњу је посветила посебно посесивном генитиву, генитиву без приједлога и са приједлозима, словенском генитиву, партитивном генитиву, дативу са и без приједлога, акузативу са приједлозима, слободном инструменталу, инструменталу

са приједлогом *с* и локативу. Приједложно-падежни систем представља значајну карику књижевног језичког идиома са системом живог народног говора који се посебно види у појединим падежима, тј. у примицању непродуктивних основа продуктивним. Кад су у питању зависносложене реченице, анализа је била усмјерна на односне, поредбене, узрочне, намјерне и погодбене реченице. Приступ синтаксичком испитивању споменика био је и проблемски оријентисан чињеницом да је основна синтаксичка структура канонског језика под утицајем традиције наставила свој пут и у редакцијама без дубљих измјена. То значи да народни српски језик није системски утицао на синтаксичку слику српскословенског језика.

Посљедње ретке у књизи Биљана Самарџић посветила је општем закључку свих нивоа језичке анализе којима се бавила.

Штампарство код Срба развило се само четрдесетак година послје Гутенберговог проналаска умножавања књига и то прво у штампарији Црнојевића (1493/1494), а затим и у штампарији Божидара Горажданина 1519–1523. године. У њој су штампане три књиге. Прва књига Горажданске штампарије јесте *Служабник*, и то из времена док је штампарија радила у Италији. Истина, мјесто штампања *Литургије*, тј. *Служабника*, није назначено у завршном запису (колофону) књиге. Податак да је у питању Италија налази се у *Мољенију Ђура Љубавића*, које претходи колофону. Ту стоји јасна одредница „онда када сам правио форме у туђим странама талијанским“; али нажалост не и сам град. Дакле, у *Литургији*, тј. *Служабнику*, не спомиње се одредница Горажде, али уз име „старца“ Божидара стоји придјев ГОРАЖДАНИН; који свакако упућује на топоним Горажде. У другој и трећој књизи стоје много јасније одреднице. У *Псалтиру* из 1521. стоји јасан податак да је књига штампана „при храму великомученика Христова Георгија на реци Дрини“. Дакле, врло конкретно и јасно Теодор Љубавић наводи мјесто штампања друге горажданске књиге. И у *Молитвенику* из 1523. стоји податак о мјесту штампања: „при храму великомученика Георгија в мeste Горажде на реце Дрине“.

Служабник гораждански штампан је у Венецији 1519. године. То је прва српска штампана књига са подручја средњовјековне Босне. Ђураћ и брат му, монах Теодор, за потребе штампања књига у Венецији изрезали су слова и пренијели их у Горажде. Тај податак, управо, стоји у *Мољенију: И потрудих се ја (Ђураћ Љубавић) јадни на ово дјело за свете и божанствене цркве и с мојим братом калуђером Теодором, а повељенијем нашим старцем и родитељем Божидарем Горажданином код великог архијереја Христова Саве српског, који је у Милешеву. Псалтир са последовањем* је друга књига која је објављена у овој штампарији. Има укупно 352 листа, тј. 44 свешчице или табака, а на страницама 19–23 ретка. Основни текст је штампан црном бојом, док су велики наслови, поједина почетна слова, те украсни иницијали (и мали и велики) штампани црвеном бојом. Лирски моменти се виде у опису пада Београда под Турке 1521. године, као и у опису пустошења Срема. Књига је довршена 1521. године. *Молитвеник* је трећа књига која је штампана у Горажду. Књига је довршена 21. октобра 1523. године, односно 7032. године. У њој се не спомиње име старца/родитеља Божидара Горажданина, већ Радоја дијака – који није учествовао у штампању прве двије књиге. Књига има 296 листова, тј. 37 свешчица које су нумерисане ћирилички.

Горажданске књиге опонашале су примјерке византијске традиције. Слова су танка. Исписана су полууставом. Листови су украшени графикама. Књиге су штампане двобојно – црно и црвено, с тим да су прво отискивана црвена слова. Насловне стране нису постојале, већ су наслови штампани изнад почетног текста црвеном бојом у виду стилизоване калиграфске траке.

Босна је под турско ропство пала одједном 1463. године, а Херцеговина постепено –

дјелимичним освајањем територија. У таквој једној дакле врло тешкој историјској ситуацији, Божидар Горажданин успијева да покрене другу штампарију код Срба и да је из Венеције премјести у своје родно мјесто. Из Горажда је штампарија пренијета у Румунију и ту су штампане књиге од 1545. до иза 1580. године. У овој штампарији радила су три штампара: Мојсије из Дечана (ранији штампар Божидара Вуковића), Димитрије Љубавић (унук Божидара Горажданина) и Ђакон Корески (румунски штампар). Од 20-их година 16. вијека, када је радила штампарија у Горажду, па све до половине 19. вијека у БиХ нема штампарске дјелатности.

2. Самарцић 2022: Б. Самарцић, *Осам вијекова српског језичког идентитета (од Светог Саве до Иве Андрића)*, Андрићград: Андрићев институт.

Књига Биљане Самарцић *Осам вијекова српског језичког идентитета (од Светог Саве до Иве Андрића)* састоји се из два тематска дијела. Први дио – „Од праиндоевропског до Вуковог књиженог језика (Огледи из српске језичке историје)“ веома је поучан и користан за све оне који би жељели да сазнају поријекло српског језика од најстарије језичке заједнице, праиндоевропске, преко прасловенске заједнице и јужнословенске као и његов самостални развитак. У том првом дијелу читалац ће наћи обиље корисних и поузданих података о развоју српског језика и писма, а како је језик и огледало живота, дата су и корисна свједочења о историји српског народа, његовој култури, религији, обичајима и другим странама живота. И како рече аутор: „Тешко је у историји свјетске културне позорнице пронаћи још један језик и још једно писмо, као српски језик и ћирилицу, са тако бурним ходом”.

Други дио књиге – „Српски језик и ћирилица кроз осам вијекова трајања“ – представља њен централни дио. Већ сам наслов говори, сам за себе, о чему аутор расправља и шта му је у жижи интересовања. Биљана Самарцић прати и анализира вишевијековно језичко богатство српског народа. У том смислу је други дио књиге Биљана Самарцић раздијелила у пет тематских цјелина. Свака цјелина има „своју тему“ у оквиру централног дијела – осам вијекова српског језичког идентитета. Кроз текстове ауторка јасно показује да је статус српског народа у Босни и Херцеговини неодвојиво везан за статус српског језика. Ауторка научном прецизношћу разматра историјски и актуелни статус српског језика и ћирилице из перспективе језичког идентитета. Српски језик данас је под изузетним притиском глобализације, која се изражава: а) великим утицајем англизације и б) његовим *умножавањем дијелењем* – што представља уникатни примјер на свјетској језичкој сцени. Биљана Самарцић тај дио књиге „отвара“ језиком Светог Саве, а завршава обрадом пасивне лексике Иве Андрића. Свети Сава је основна карика духовног и националног идентитета српског народа. Аскетски монашки живот у Светој гори створио је од младог српског принца једну такву духовну и интелектуалну величину којој се дивео цијели тадашњи свијет. Свети Сава је сматрао да је најбољи начин охристовљења српског народа управо преко спајања и јединства националног и духовног. Светосавље је дало нови духовни идентитет српском народу, па се слободно може рећи да су Срби од времена Светог Саве истински доживјели преображење. У том смислу ауторку научно занима и стара Херцеговине, тј. Хумска земља – јер је Херцеговина, управо, једна од матичних земаља српског народа. Биљану Самарцић су посебно занимали топоними на стећцима са овога простора, као и пороучавање историје личних имена на просторима средњовјековне Босне и Хума. Пратећи језички идентитет, ауторка се посебно бавила значајем и језичко-стилским особеностима књига Горажданске штампарије, као и првих српских буквара. Ауторку интересују све етапе развоја књижевних језика Срба – српскословенског, рускословенског, славеносрпског и Вуковог на свим језичким нивоима. Први словенски

књижевни језик је старословенски – утемељен на дијалекту града Солуна и његове околине. Сви остали књижевни језици Срба све до Вука упориште су имали, управо, на старословенском језику. Цијелу српску писменост средњег вијека карактерисала је појава диглосије. У том смислу је српскословенски, српска редакција старословенског језика, функционисао у склопу тзв. вишег стила. Као и старословенски и српскословенски језик није био говорни језик, већ се из богослужбених књига појало или гласно читало. Са друге стране, народним српским језиком говорило се и тим језиком су писана дјела свјетовног карактера (тестаменти, уговори, писма, повеље...) – те је припадао тзв. нижем стилу. Рускословенски језик, руска редакција црквенословенског, заправо је пандам српскословенском. Настао је приликом стабиловања словенског црквеног језика у руској средини. Наравно, Срби нису могли усвојити рускословенски у његовом потпуном изворном гласовном облику – нпр. умекшавање гласова, акценат и слично. Славеносрпски језик, као књижевнојезички израз српског културног простора 18. и прве половине 19. вијека, требало је да пружи најбоље рјешење за језичку ситуацију српског народа. Он је писцима давао одређену слободу у изражавању својих мисли, тј. у одабиру лексичких рјешења. Међутим, без било каквог граматичког приручника који би га пратио – није могао опстати. Због слободног приступа писању без било какве норме, славеносрпски језик се није могао стабиловати у српској језичкој заједници. У коштац са реформом језика и писма ухватили су се Сава Мркаљ, а затим и Вук Стефановић Караџић који за основицу узима народни језик и диже га на ранг књижевног.

Будући да је цјелокупна средњовјековна културна баштина писана а касније и штампана на идентитеском писму српског народа – ћирилице, Биљана Самарџић даје опсежан историјски пут српске ћирилице и српског језика на свим српским подручјима од времена првих сачуваних докумената, па све до данашњег положаја српског језика и ћирилице. У овом дијелу књиге ауторка је посебно испољила сву оштрину и досљедност у борби за очување српског језика и писма, који, нажалост, још нису лишени черупања, присвајања и преименовања.

³ Просјечна оцјена током основних студија и студија првог и другог циклуса наводи се за кандидате који се бирају у звање асистента и вишег асистента.

⁴ Навести све претходне изборе у звања.

⁵ Навести кратак приказ радова и књига (научних књига, монографија или универзитетских уџбеника) релевантних за избор кандидата у академско звање.

4. ОБРАЗОВНА ДЈЕЛАТНОСТ КАНДИДАТА**Образовна дјелатност прије првог и/или /последњег избора/реизбора**

Биљана Самарцић ангажована је на свим дијахроним предметима: Старословенски језик, Историја српског језика, Историја српског књижевног језика, Упоредна граматика словенских језика, Језик у времену – на основним и докторским студијама. Такође, изводи наставу на предметима Црквенословенски језик 1, 2, 3 и Старословенски језик на Православном богословском факултету *Свети Василије Острошки* Универзитета у Источном Сарајеву.

Образовна дјелатност после последњег избора/реизбора

Навести све активности (уџбеници и друге образовне публикације, предмети на којима је кандидат ангажован, гостујућа настава, менторство⁶)

Кандидат Биљана Самарцић врло успјешно изводи наставу и вјежбања из свих дијахронијских предмета: Старословенски језик, Историја српског језика, Историја српског књижевног језика, Упоредна граматика словенских језика, Језик у времену, Црквенословенски језик на Филозофском факултету и Православном богословском факултету „Свети Василије Острошки“ Универзитета у Источном Сарајеву.

Након избора у звање ванредног професора, Биљана Самарцић објавила је двије монографије (*Староставне горажданске књиге* и *Осам вијекова српског језичког идентитета*) и двадесет и три (23) научна рада у рецензираним часописима, тематским зборницима и зборницима са националних и међународних скупова.

Менторисала је један завршни мастер рад:

1. Анеса Шефер, тема: „Оними стећака као језичка историја“; чланови Комисије: проф. др Михаило Шћепановић (предсједник), проф. др Биљана Самарцић (ментор) и проф. др Сања Куљанин (члан) – одбрањен 11. 11. 2022. године, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву. Рад је из уже научне области: Специфични језици (Дијахронија српског језика).

Такође, кандидаткиња је била у четири комисије за оцјену и одбрану завршних мастер радова, и то:

1. Слађана Ћосић, тема: *Карактеристике дијалога у роману „Корени“ Добрице Ћосића*, чланови Комисије: проф. др Сања Куљанин (предсједник), проф. др Миланка Бабић (ментор), проф. др Биљана Самарцић (члан) – одбрањен 2018. на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву.

2. Снежана Павловић, тема: *Стилистичка анализа приче „Аска и вук“ Иве Андрића*, чланови Комисије: проф. др Биљана Самарцић (предсједник), проф. др Милош Ковачевић (ментор), проф. др Сања Куљанин (члан); одбрањен 2019. године на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву.

3. Невена Газивода, тема: *Функција турцизама у књижевном тексту Момчила Голијанина*, чланови Комисије: проф. др Милош Ковачевић (предсједник), проф. др Михаило Шћепановић (ментор), проф. др Биљана Самарцић (члан); одбрањен 2019. на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву.

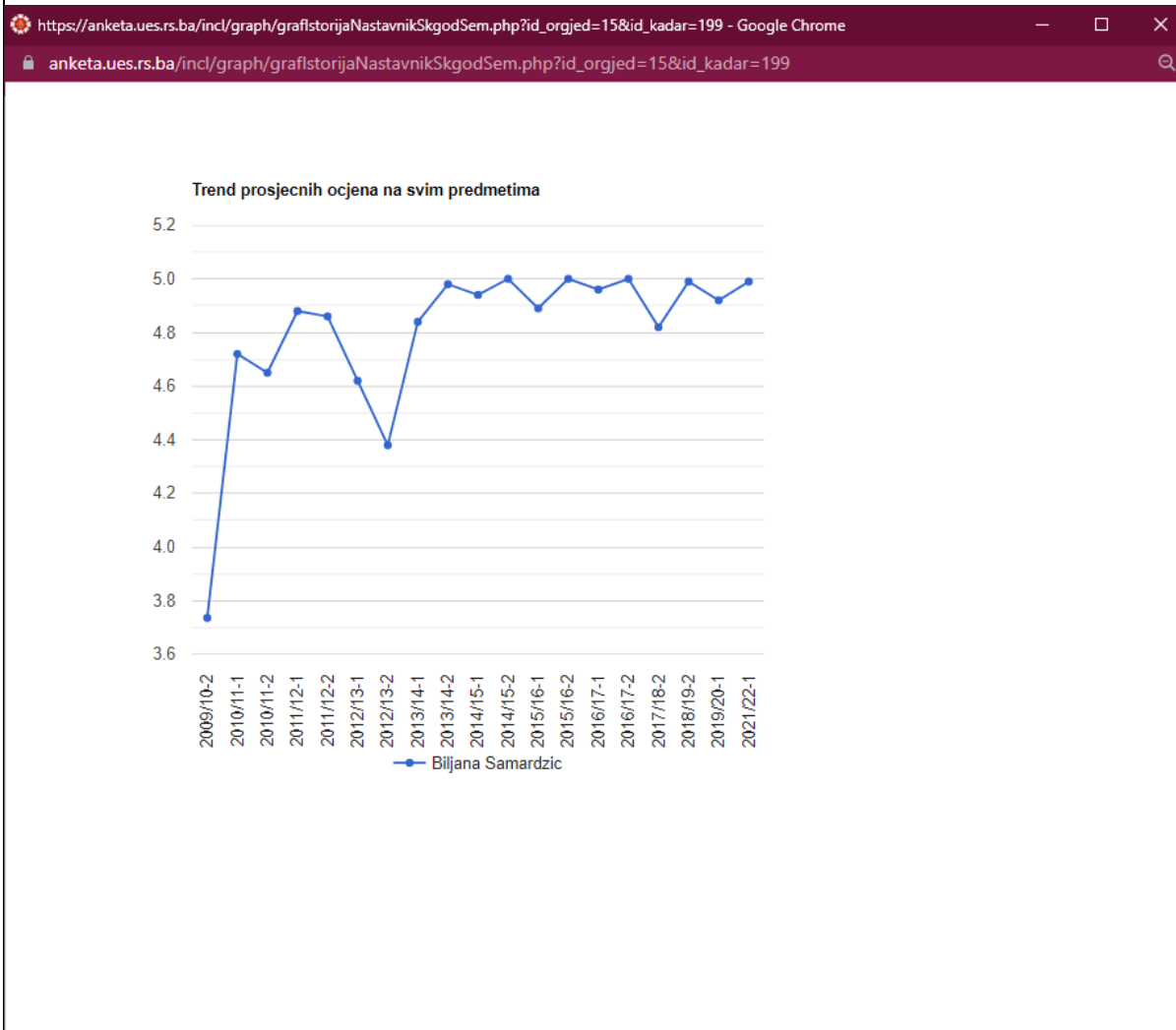
4. Јовица Васовић, тема: *Рабацијска лексика и фразеологија рогатичког краја*,

⁶ Уколико постоје менторства (магистарски/мастер рад или докторска дисертација) навести име и презиме кандидата, факултет, ужу научну област рада.

чланови Комисије: проф. др Милош Ковачевић (предсједник), проф. др Михаило Шћепановић (ментор), проф. др Биљана Самарџић (члан); одбрањен 2021. године на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву.

Биљана Самарџић имала је и пленарно предавање на тему „Почеци и развој српског писаног језика у Босни и Херцеговини од Кулина бана до Вукових дана“ на Трећој Интеркатедрарској србистичкој конференцији: *О границама српског језика*, која је одржана у Тршићу 17–19. јуна 2022. године.

Резултати анкете⁷

На приложеном дијаграму, генерисаном из резултата анонимних студентских анкета спроведених на Универзитету у Источном Сарајеву од 2009. до 2022. године, представљен је тренд просјечних оцјена на свим предметима за кандидаткињу др Биљану Самарџић. Према подацима уочљивим из дијаграма може се констатовати да је стручни и педагошки рад кандидата оцијењен високим оцјенама од стране студената.

⁷ Као доказ о резултатима студентске анкете кандидат прилаже сопствене оцјене штампане из базе.

Информација о одржаном приступном предавању⁸

Будући да кандидаткиња изводи наставу из предмета који припадају научној области за коју је конкурисала од 2012. године, није било потребно организовати приступно предавање.

5. СТРУЧНА ДЈЕЛАТНОСТ КАНДИДАТА

Навести учешће у НИ пројектима (одобрени и завршени: назив НИ пројекта са ознаком, период реализације, да ли је кандидат руководилац или учесник).
Остале стручне дјелатности.

Биљана Самарцић учествовала је у пројекту *Значај српског језика и књижевности за очување идентитета Републике Српске* (2012–2015) и поново 2019. била учесник у пројекту *Значај српског језика и књижевности у очувању идентитета Републике Српске*, који је финансиран од стране Министарства за научнотехнолошки развој, високо образовање и информационо друштво Републике Српске.

Др Биљана Самарцић је од посљедњег избора учествовала на сљедећим научним скуповима: *Научни доприноси Радоја Симића*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу 2018; *Иво Андрић и српски језик*, Андрићград: Андрићев институт 2018; *Српска књижевност као основа српског језика*, Андрићград: Андрићев институт 2019; *Српски језик и српско писмо данас*, Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске 2019; *Српско језичко и књижевно наслеђе на простору данашње Црне Горе. Српски језик и књижевност данас*, Подгорица – Нови Сад – Бања Лука: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Одјељење за српски језик и књижевност, Матица српска – Друштво чланова Матице српске у Републици Српској 2019; *Српска Горажданска штампарија у свјетлости науке и културе*, Пале: Филозофски факултет; Фоча: Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“ 2020; *Наука и настава у васпитно-образовном контексту*, Универзитет у Крагујевцу, Ужице: Педагошки факултет 2020; *Хљеб у српском језику, књижевности и култури*, Андрићград – Вишеград: Андрићев институт 2021; *Молитва између језика, књижевности и културе*, Андрићград: Андрићев институт 2022; *Насљеђе и идентитет(и)*, Бања Лука: Филолошки факултет – скуп је одржан 2021. године, а рад ће бити штампан 2023; *Мајка у српском језику, књижевности и култури*, Андрићград: Андрићев институт – скуп је одржан 2022. године, рад ће бити штампан у 2023. години; *Улога и значај Српског Сарајева у стварању Републике Српске*, Пале: Универзитет у Источном Сарајеву – скуп је одржан 2022. године, рад ће бити штампан 2023. године.

Биљана Самарцић учествовала је у Лјетњој школи у Вороњежу (Русија) *Единство јазиков и култур руског и сербског народова*, *Техника превода* од 18. до 26. јуна 2017. године на Државном пољопривредном универзитету Петар I.

Такође, Биљана Самарцић рецензирала је радове у научним часописима и зборницима са научних скупова: *Радови ФФУИС*, *Philologia Mediana*, *Верзал*, *Philologia Serbica*, *Осам вијекова Светосавља у Херцеговини* (Ћоровићеви сусрети) у току периода као

⁸ Кандидат за избор у научно-наставно или умјетничко-наставно звање, који није раније изводио наставу на високошколској установи, дужан је да, пред комисијом коју формира вијеће чланице Универзитета, одржи предавање из области за коју се бира.

ванредни професор.

Била је и члан Научног одбора скупа *Српско тисано наслеђе и историја средњовјековне Босне и Хума* (2017), суфинансиран од стране Министарства науке и технологије Републике Српске.

Кандидат је био члан Организационог одбора Митрополије дабробосанске за обиљежавање јубилеја 800-годишњице аутокефалности Српске православне цркве и 800-годишњице Митрополије дабробосанске (2019), као и Организационог одбора Митрополије дабробосанске за обиљежавање 500-годишњице јубилеја Горажданске штампарије (2019).

Кандидат је члан Митрополијског одбора Митрополије дабробосанске за очување и заштиту културно-сакралног наслеђеја Митрополије дабробосанске (2022).

Држала је предавања широм Републике Српске и Босне и Херцеговине о српском језику и писму у: Новом Горажду у склопу обиљежавања крсне славе СПКД *Просвјета* Ђурђић (2018); Источном Сарајеву у оквиру Конференције православне омладине под руководством Православног центра за младе Митрополије дабробосанске *Свети Петар Сарајевски* (2018); Требињу – *Школа палеографије* (2018); Палама – у склопу Академије поводом 200 година од Вуковог првог *Српског рјечника* (2018); Брчком – поводом Међународног дана матерњег језика (2020) и слично. Учествовала је у реализацији документарно-играног филма „Печат браће Љубавића“ у организацији Кинотеке Републике Српске и РТРС-а (2022). Поводом 500 година Горажданске штампарије изашао јој је интервју у новинама *Православље* (2019).

Други кандидат и сваки наредни ако их има (све поновљено као за првог кандидата).

6. РЕЗУЛТАТ ИНТЕРВЈУА СА КАНДИДАТИМА⁹

У складу са чланом 4а Правилника о поступку и условима избора академског особља Универзитета у Источном Сарајеву, интервју са кандидатом др Биљаном Самарцић одржан је у просторијама Филозофског факултета на Палама дана 30. 12. 2022. године. У име Комисије за писање извјештаја присутни су били проф. др Јелица Стојановић, предсједник, и проф. др Миланка Бабић, члан. Комисија констатује да је у разговору о релевантним научним и наставним питањима кандидаткиња проф. др Биљана Самарцић показала висок степен научних и образовних компетенција из научне области на коју се бира, изузетно квалитетан научно-истраживачки и педагошки потенцијал за звање редовног професора.

⁹ Интервју са кандидатима за изборе у академска звања обавља се у складу са чланом 4а. Правилника о поступку и условима избора академског особља Универзитета у Источном Сарајеву (Интервју подразумијева непосредан усмени разговор који комисија обавља са кандидатима у просторијама факултета/академије. Кандидатима се путем поште доставља позив за интервју у коме се наводи датум, вријеме и мјесто одржавања интервјуа).

III ЗАКЉУЧНО МИШЉЕЊЕ		
<p>На конкурс се пријавио кандидат проф. др Биљана Самарџић, ванредни професор. На кандидата се односе минимални услови за изборе у звања из Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број: 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15, 90/16, 31/18, 26/19 и 40/20) Проф. др Биљана Самарџић, на основу свега наведеног, испуњава све услове да буде бирана у звање редовног професора. То показује и њен научни, стручни и педагошки ангажман, као и шири друштвени. У науци је озбиљна, предана, њени радови се високо научно рангирају, а, уз то, и број радова је знатан. Стручне активности кандидата се изузетно вреднују, у настави је савјесна, одговорна, предана, омиљена код колега и студената.</p>		
Први кандидат		
На кандидата се примјењују минимални услови за избор у звање из ¹⁰		
Минимални услови за избор у звање ¹¹	испуњава/ не испуњава	Навести резултате рада (уколико испуњава)
<i>Навести кумулативно прописане минималне услове за избор у звање</i>		
Има проведен најмање један изборни период проведен у настави у звању ванредног професора	<u>Испуњава</u>	Кандидат је изабран у звање ванредног професора за ужу научну област Специфични језици (Дијакхронија српског језика) 18.05. 2017. године
Има најмање осам (8) научних радова из области за коју се бира објављених у научним часописима и зборницима са рецензијом након стицања звања ванредног професора	<u>Испуњава</u>	Од последњег избора у звање кандидат је објавио двадест и три научна рада (23) у научним часописима и зборницима са рецензијом.
Има најмање двије (2) објављене књиге (научну књигу, монографију или универзитетски уџбеник) након стицања звања ванредног професора	<u>Испуњава</u>	Од последњег избора у звање кандидат је објавио двије монографије (2).
Успјешно реализовано менторство за други или трећи циклус студија	<u>Испуњава</u>	Од последњег избора у звање кандидат има успјешно реализовано једно (1) менторство и четири (4) чланства у

¹⁰ Навести „Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број: 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15, 90/16, 31/18, 26/19 и 40/20)“ или „Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број: 67/20)“, у зависности да ли кандидат користи право на избор по условима који су важили прије ступања на снагу важећег Закона о високом образовању.

¹¹ У зависности у које се звање бира кандидат, навести минимално прописане услове на основу члана 81, 82, 83. и 90. Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број: 67/20) или на основу члана 77, 78. и 87. Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број: 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15, 90/16, 31/18, 26/19 и 40/20), односно на основу члана 37, 38. и 39. Правилника о поступку и условима избора академског особља Универзитета у Источном Сарајеву

Има успјешно остварену међународну сарадњу са другим универзитетима и релевантним институцијама у области високог образовања	<u>Испуњава</u>	комисијама за одбрану мастер радова. Кандидаткиња је учествовала у <i>Љетњој школи</i> у Вороњежу <i>Единство јазыков и култур руског и сербског народов, Техника превода</i> од 18. до 26. јуна 2017. године на Државном пољопривредном универзитету Петар I. Такође, учествовала је у рецензентском одбору часописа из Републике Србије и Бањалуке: <i>Philologia Mediana</i> (2019), <i>Верзал</i> (2021, 2022), <i>Philologia Serbica</i> (2021). Учествовала је са рефератом у Црној Гори „Ратна окупација српског језика и ћирилице у српским земљама“ на Другом међународном научном скупу <i>Српско језичко и књижевно наслеђе на простору данашње Црне Горе. Српски језик и књижевност данас</i> (2019).
Други кандидат и сваки наредни уколико их има (све поновљено као за првог)		
Имајући у виду све прописане услове за избор кандидата у академска звања, која се примјењују на Универзитету у Источном Сарајеву, с обзиром на научну, педагошку и стручну компетенцију, а на основу свега реченог у извјештају, Комисија предлаже да се проф. др Биљана Самарцић изабере у звање редовног професора за ужу научну област Специфични језици (Дијахронија српског језика).		

Ч Л А Н О В И К О М И С И Ј Е:

1. Проф. др Јелица Стојановић, редовни професор, Историја српског језика и Старословенски језик, Филолошки факултет у Никшићу, председник

---

2. Проф. др Александар Милановић, редовни професор, Историја српског језика, Филолошки факултет у Београду, члан

---

3. Проф. др Миланка Бабић, редовни професор, Специфични језици (Савремени српски језик и лингвистика), Филозофски факултет у Источном Сарајеву, члан

IV ИЗДВОЈЕНО ЗАКЉУЧНО МИШЉЕЊЕ

Уколико неко од чланова комисије није сагласан са приједлогом о избору дужан је своје издвојено мишљење доставити у писаном облику који чини саставни дио овог извјештаја комисије.

ЧЛАН КОМИСИЈЕ:

1. _____

Мјесто: Пале / Никшић

Датум: 04. 01. 2023.